

KUNGL. UNIVERSITETETS BIBLIOTEK

UPPSALA

Länsmålsarkivet

1812

Telefon 2738

Docenten C. W. von Sydow,

Lund.

På uppdrag av docenten Geijer får jag härmed sända Eder fröken
Elin Thunells anteckningar efter Maja Stina Svensdotter i Fågelmara. Jag
ber att få hänvisa till docenten Geijers tidigare brev till Eder.

Upsala den 21 april 1927.

Märta Norlin.

Vipan.

Detta i forntiden, när här ännu inte fanns man yr. Det var ett folk i en stuga, som bara hade en kniv. Mannen skulle gå till skogen och hugga ved. Då tog han kniven. Hustan skulle baka, och nu hade hon ingenting, som hon kunde skära sönder degen med. Då saade hon: "Ack, om jag kunde skapa mig till vipa och flyga till skogen till trik!" Sed skedde, som hon sa. När hon kom till mannen, sa hon: "E - rik, E - rik! Ki - ven, Ki - ven!" (Vipans lita härmades härvid av M. St. Söder.) Kika den dagen fick hon vara vipa. Hon var otrogen, se, och ville inte vara väjd. Hon ville kunna flyga. - Alla fruntimmer fick lida me henne. Alla fruntimmer, som levde då, blev vijot. Täppen på vipan är efter fruntimmers hänt.

Duvan och skatan.

Duvorna sitter och jämrar sig och grålar med skatan.
Duvorna i så enfoldia. Skatan är djuraktig men en pigg
och välen fågel. - När Gud skapade duvan och skatan,
fick skatan räipa två ägg och duvorna sju. Skatan
kunde ägg; hon tog duvens sju och ha dit sina två.
Duvan sitter och säger:

O, du - o, du,
som tog mina sju - sju
och ha dit dina två - två!

Hon är bessen, stackars duva. Men skattan sitter
och skrattar åt henne.

När kråkan kräcas, slår hon huvudet på marken, och där blir mer
än ett ljud. - Två kräkor satt på en gårdsgränd. Då skrek
den ena: "Var har du råt? Var har du råt?" - "Ja ha råt
och råat, ja ha råt och råat." - "Iste du näe, iste du näe?" -
- "En gammal märr en gammal märr." - Ta där nät pâna,
ta där nät pâna? - "Bara ben, bara ben." - Hon va-
radd den andra ^{skulle} komma och åta för henne, se.

Här ner i viken fiska di förr så mycket mör,
som di sen saltorkade på taken. Se va två kräkor, som
satt och lätade på mörten. En man, som hette Anders Fagelberg,
kunde hämma djurens sprötspråk. Han tyddde ut vad di
sa. - "Ja vägar me, ja vägar me," skrek den ena. - "Du löss
inte, du löss inte!" - Den första knep sig nu en mör,
men Fagelberg skrämdde bort henne. Då sa den andra:
"Ja sa da de, ja sa da de!"

Så är lycka med Jungfru Marie myrkuliga. Det finns en
sigen om henne ända från jungfru Marias tid. Det var
något om flickarna på ryggen. Det är om näin mycket.
("På senare åren har mycket försvarnit för mig.")

Korparna är olycksdjur. Man är rädd, då de flyga fram till
husen. De båda kreatursdöd och olycka. De lever annars
i skogarna på avskräde.

Kisslebete bli blodförgift. Hanen kallas lekatt. De är farliga
båda två, men rör inte folk, om de inte bli tilltalade.

M. St. Svendstr not ingenting särskilt om fläderumöss.

Öhyra kan befallas att gå dit och dit, t. d. till en ovän.

Av rimmet om göken mindes M. St. Svendstr endast:
Fäster gök å väste gök, Öster gök å fröste gök.
"Jag har hört alla väderstryck men glömt det."

Turför alen har röd saft.

Alen har röd saft. Det är ett straff. Men ska ha varit med om någonting i förrna tider. Det var någon, som kom och skulle stjäla henne. Han hade en yxa med och skulle till och hugga. Då sa alen: "Hugg mig inte, för då blosar jag!" - Han hugg ändå, och sen den tiden blosar alen. Hon ljug, se.

M. St. Svendstr siger sig ha hört något om haren kluvna läpp.

Tarfor pilen alltid har torra kvistar.

Pilen har nästan alltid torra kvistar. Om hon är aldrig så frisk, är där näst torrt i nä. Någon hade sällskit och gjort tjuvgodset; en ihålig pil. Då kom en man och frågade henne efter tjuvgodset - trädern kunde tala - men hon bekände & inte, vad hon visste, utan nekade. Där var inget, sa hon. - Straffet var att hon alltid skulle ha en blyggr, om hon var aldrig si ung och aldrig på fräs.

Se tre hjälperskorna, Tonjenåb, Skogsnuvan vid milan
och Öden och hans hundar berättades i nästan orda-
grant den form, vari de först upptecknats. Öden och
hans hundar hade dock följande avslutning :

Öden sade till husmodern: "Det var synd, att du inte väckte mig, för då hade jag fått tag i skogsnuvan här på förtastenens, men nu hinner jag nu först vid Ölands södra udde." När folket öppnade dörren, för Öden å i luften, och hunnarna föl efter. De skrök och gnissade.

M. St. Svartell har hört något om jätten Finn, men säger, att hon har mycket litet reda på det.

Hobergsgruppen.

Hobergsgruppen har sitt tillhåll på Gotland i ett stort berg. Han kunde vara både stagg och smäll. En fiskare bad gubben på fadderskap. "Häj," sa Hobergsgruppen, "de kan ja inte. Jag va nte och gick, och nu kom Drunslagaren och hanta sin trumpinne och räkte min hälsena. Men skicka hit din dräng, så ska jag ge faddersgåva." Drängen kom om natten med en stor pack. Hobergsgruppen lät i den ena skyffelen gullsantar efter den andra. "Orkar du mer?" sa han. "Inte vill jag va den sämste." - När säcken var halv, orkade drängen inte mer. Bå drängen och fiskaren blev rika.

Sibylla

9.

Sibylla kom till konung Salomo. Hon skulle inte komma fastlande och inte mätt, hon skulle både rida och gå och vara både klädd och oklädd. Hon tog ett fiskernät om sig och red med ena foten och gick med den andra - hon hade väl en liten äsna eller närling sitt - och så hade hon åtit en nötkärna. Så kom Sibylla till konung Salomo. Jag har aldrig hört, vad di sa. —

I samma Sibylla hade en gästafé och en mänskofat. Sibylla skulle gå över ett träd. Hon vändes inte gå på spängen, för hon såg på den spingen, vad frukt den skulle bärta - den skulle bli Kristi kors. När hon kom över, såg hon på fäternas, och då hade hon två mänskofatter. - Spangen skall ha varit utå asp. där fanns flott asp i Palestina, sa de. Aspens belöning för att den blev kors till Kristus är, att löven aldrig stå still.

Maran.

Maran kommer på folk, när de sover. Hon visar sig som en hatt. Hon sitter på brödet och lägger häxan avansen om halsen på den, som sover, och vill krama honom. - Man kan inte tala, när maran sitter på en. Om någon rymmer på den, som har maran, så blir hon borta.

I Stålarna kom drängarna in och sa: "Maran har vänt i stallen och ridit hästarna." Den ena pigan var undan just då. Man sökte överallt. I en vrå i stallen stod en okänd grupp. De gjorde något vid den, och den förvandlades till pigan. Sen blev hon fri. Bara manorna bli upptäckta, så bli de fria.

Bsl.

Uppl. Elvie Brunell

Kristianopel

Ber. Maja Anna Fredsdotter

Marulven.

LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Folkminnesarkivet, L.H. - Uppg. från Thunell
Ostra hd. - 1812 - Ber. Maj: Sven Gustafsson
Malmö
Färgelmaa

11.

Om en kvinna havar sita barn åt den onde, känner hon ingen smärta, då barnet födes, men barnet blir maruto. Marulven springer på två händer och ett ben och har ett ben till svans.

En båtsman Blom i Oloāng sprang maruto.

En dräng och hans hustru stod i en trädgård och lässte ut hö. Då sade mannen: "Om någon kommer och vill bita dig, så får du då men inte sticka." I det samma försann mannen. Strax kom en stor hund och ville bita henne. Hustrun slop och räkade honom något med tjurvan. Drängen kom tillbaka och var då riven i ansiktet. Hustrun sa: "Tar det du, som var här, så bli aldrig maruto mer." - "Tack ska du ha!" sade mannen. Han var nu fri från att springa maruto.

Oes! Jämför båtsmannen i Landnadsarb. - Kyrksala
med.

Näcken visade sig som häst. Han ville narra folk i sjön. M. St. Svansdörs mor berättade, att han en gång kom upp vid en sjöstrand, där en hap barn lekte. Hästen var förfärlig grann. Barnen skulle rida. Dessa fler som kom på, dess längre blev hästen. Den pojken, som satsade fråntag, sa då: "Å, Herr Gud, ett så långt hoss!" Då vilade Näcken å allihop och försvann tillsammän i sjön. Pyssarna skulle ha fått med.

Näcken är orntalad som något så fint. Näcken spelar. Han kan förvandla sig till en mycket grann karl och till djur men inte till fruntimmer.

En kustroddare Mårtensson berättade, att det nite på öarna var en mycket fin slätt med rimfrast på. Enfamiligt mycket kråk hade gått där om natten, både fäkneatur och hästar. Fjältena gick ner till sjön. De var Näckens sällskap.

Anna Maria (kusin till M. H. Svensdts mor) var mycket
i hel för trullen på Fjön. Sjöra kom upp om mästerna.
Det var en farlig tid för den, som hade fått barn. En
ulvax och psalmbok skulle ligga på vaggan och i
sängen. Hustrun skulle också hamannens strumpe-
band om sig. En gubbe kom och sa ej - - - - . Anna
Maria skrek men fick inte fram något bud. "Ikrik
inte sådant, för då lyser på i min själ!" sa gubbem.
Sen fick han väl ge ej å, för Anna Maria hade de
tre sakerna hos ej i sängen.

1812

LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNEPARKIV

14

En koinna från sjön ber om kläder till sitt barn.

In fiskare från Fjön va ute på sjön en mato. Det som han
va ute, kom ett fruntimmer upp ur sjön m en ett nake
barn på armen. De förs och såg på nädelig ut. Han
hade ingenting å ge henne men tog halva skjortan
och gav henne till i srepa om barnet. Sen lärkade
han. På morgonen va där pengar utanför dörren till
honom. Hon ville nog prova hans goda hjärta.

Drunknade, som gå igen.

Hela sjön är vigd av präst. Innan hade de drunknade ingen ro. M. fr. Svensdts far berättade om en skuta, som förlöste. En av besättningarna hade tagit alla kläderna av en drunknad. Några blev räddade. Om natten kom den drunknade och sa: "Ja skulle gå hit efter min röde rock och mina stapilliker, för ja ska resa till Köpenhamn och va igen innan dager." De andre måste kasta kläderna i sjön. Den döde kunde inte resa till Köpenhamn, sådan han va.

Och!

Tid häin gick många ner sjö. De hade ingen ro. De visrade ej längre och väl. Den sjönen blev invigd, higer de psalma.

eftersitt barns födelse gick hustrun inke ut bakhuvad, innan hon blivit kyrktagen. Så hon gick ut första gången eftersitt barns födelse. Skulle hon trampa över död och ha ett buds ord på sig. Hon gick vanligen ej ut förrän vid kyrktagningen.

Om en kvinna dog aförlöst, trodde man, att hon födde sitt barn i graven. Detta skedde stundom redan före begravningen. Linne till barnet skulle alltid läggas ned i kistan.

Mat skriklyte skulle barnet tas ut och in genom dess fönster tre gånger - på ny och må och mitt imellan i primen. Det lyte visar sig alltid, innan man blir fyrtio år.

Att riga folk vid träd.

En gumma i Fågelmarka, kallad "Valan," påstår, att hon kan stanna folk på vägen och riga folk vid träd, så att de ej kunna få någon annan. Så senare har M. St. Svendsen hört mer än av Valan. Om man tryckte om någon, som inte ville vid en, kunde man hämnas med att gå till en klok, som rigit den vid ett träd.

Tel.
Ostra hls
Kristianopel
1927

Uppst. Elise Thunell 1812
Ber. Meja Elina Fredriksson

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

18

Den fört upptecknade visan Hymoden återgavs av M. St. Svens-
datter på följande sätt:

(Det var en sträng stömöt. Barnen gick på kyrkogården och
gråt vid moderns grav.)

Den ena gråt vatten, den andra gråt blod,
den tredje gråt upp sin moder ur jord.

Kem å det, som gråter och smäpar på min grav?
Det å dina små barn och en änglars (sic) röst.
Så här mina små barn, och var stilla och töst,
men som jag får tala med Jesum Krist.

Det susar och susar i björk och lopp,
och hastigt flög dörrarna upp.
Och vinden till nordan att blåsa.

(Så kom modern in, se. Saterna Elina ville fannna om nå-

Hon sprang på mig.)

Mina, min dotter, jag nämnar dig i namn.

Mina armar är utan styrka, min barm är kall.

(Hon fick inte röra vid henne.)

Han jag inte lämnat bå' åker och ång,
för mina små barn skulle slippa gå' hungriga i ving.

Han jag inte lämnat de holstrarna bla',
för mina små barn skulle slippa ligga på strå.

Vill du nu bli en stämmoder så god,

i himmelmus glädje shall jag bereda din stol.

Men vill du nu bli en stämmoder så led,
i helvetet shall jag bereda din stol.

Nu får jag inte längre draja här.

(Jesus Kristus ropade på henne. Hon skulle komma dit
hon hört hemma.)

Gata.

Vad är det för ett äpple, som inte kan skivas?

Vad är det för ett lakan, som inte kan vinnas?

Vad är det för pengar, som inte kan räknas?

Månen, himlen, stjärnorna.